بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

هەرێمی كوردستانی عێراق
سەرۆكايەتی هەرێم
سەرۆك

بەناوی گەلەوە

بڕیاری ژمارە (10)ی ساڵی 2015

بەپێی ئەو دەسەڵاتەی لە بڕگەی (1)ی ماددەی (10)ی یاسای سەرۆكايەتی هەرێمی كوردستان – عێراق ژمارە (1)ی ساڵی 2005 ی هەمواركراو پێمان دراوەو، بە پاڵپشتی ئەو یاساكارییەی پەرلەمانی كوردستان – عێراق كردويەتی لە دانیشتنی ژمارە (10) لە 29/ 4/2015 بریارماندا بەدەركردنی:

یاسای ژمارە (7)ی ساڵی 2014

یاسای هەمواری یەكەمی یاسای دەستەی گشتیی دەسپاكیی لە هەرێمی كوردستان ـ عێراق ژمارە (3)ی ساڵی 2011

ماددەی (1):

ناونیشانی یاساكە هەمواردەكرێت و بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

(یاسای دەستەی دەسپاكیی هەرێمی كوردستان ـ عێراق).

ماددەی (2):

دوو بڕگە بە ریزبەندی (حەوتەم و هەشتەم) بۆ ماددەی (یەكەم)ی یاساكە زێدە دەكرێن و، بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێنەوە:

حەوتەم: تاوانی گەندەڵی: مەبەست لێی بریتییە لە هەر تاوانێك لەو تاوانانەی كە لە ماددەكانی (233، 234، 271، 272، 275، 276، 290، 293 و 296)ی یاسای سزاكانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969 دەقیان لەسەر كراوە و، تاوانەكانی پێشێلكار بۆ ئەركەكانی وەزیفەی گشتی ، كە بریتین لە بەرتیل ، ئیختیلاس و زیدەڕۆیی فەرمانبەران لە سنووری وەزیفەكانیان و، تاوانەكانی شووشتنەوەی مایە و داڵدەدان (بەردەستكردنی ئەو سامانانەی دەرەئەنجامی تاوان یان كەتنی گەندەڵی) و ، هەر تاوانێك یەكێك بێت لە بارودۆخە توندكراوەكانی دەقكراو لە بڕگەكانی (پێنجەم ، شەشەم و حەوتەم)ی ماددەی (135) لە یاسای سزادانی عێراقی هەمواركراو بە یاسایەكی رێكخراوی دەرچوو لە ئەنجومەنی حوكمی هەڵوەشاوەی پاشكۆ بە فەرمانی دەسەڵاتی ئیئتیلافی كاتی هەڵوەشاوە ژمارە (55)ی ساڵی 2004.

هەشتەم: منداڵە دواکەوتەکان: بریتین لەو منداڵانەی ناکامن و هاوسەرگیرییان نەبەستووە و ئەو منداڵانەی هاوسەرگیرییان بەستووە کە لە ڕووی داراییەوە سەربەخۆ نین.

ماددەی (3):

ماددەی (دووەم)ی یاساکە هەمواردەکرێت و، بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

بەپێی ئەم یاسایە دەستەیەك بەناوی (دەستەی دەسپاکیی هەرێمی کوردستان ـ عێراق) دادەمەزرێ خاوەن کەسایەتیی مەعنەوی و سەربەخۆیی دارایی و کارگێڕییە و، بودجەیەکی سەربەخۆی هەیە و لە ژێر چاودێریی پەرلەمان دایە.

ماددەی (4):

ماددەی (سێیەم)ی یاساکە هەمواردەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

ئامانجی ئەم یاسایە بریتیە لە:

یەکەم: بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی و خۆپاراستن لێی.

دووەم: پاڵپشتکردنی پرەنسیپەکانی دەستپاکی، شەفافیەت، لێپرسینەوە و بەرجەستەکردنی پرەنسیپی سەروەریی یاسا.

سێیەم: هەڵسەنگاندن ، ڕاست کردنەوە ، پەرەپێدانی کارو رەفتاری وەزیفی ، ستاندەرەکانی راژەی گشتی، لە ئەستۆگرتنی بەرپرسیاریەتی و ئاسانکاریی رێکارەکان.

ماددەی (5):

ماددەی (چوارەم)ی یاساکە هەمواردەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

حوکمەکانی ئەم یاسایە پیادە دەکرێت بەسەر:

یەکەم: سەرۆکەکانی دەسەڵاتی یاسادانان ، جێبەجێکردن ، دادگەری ، ئەندامەکانیان و ئەوانەی تیایاندا کارمەندن بەپێی یاسا بەرکارەکان.

دووەم: کەرتی تایبەت بە تایبەتی ئەو کەس و کۆمپانیایانەی لەگەڵ قەوارەکانی کەرتی گشتیدا گرێبەستیان ئەنجامداوە.

سێیەم: رێکخستنە سیاسییەکان ، رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی ، رێکخراوە ناحکومیە نیشتمانیەکان ، یەکێتیەکان ، سەندیکا، ناوەندە ئایینیەکان ، کۆمەڵەکان و یانەکان لەو بابەتانەی پەیوەستن بە ڕەوایی سەرچاوەکانی مایە پێدان و جۆری خەرج کردن و بە دواکەوتنی شوشتنەوەی مایە.

ماددەی (6):

ماددەی (پێنجەم)ی یاساکە هەمواردەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

دەستە کار دەکات لەسەر:

یەکەم: جێبەجێکردن و سەپاندنی یاساکانی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی و ستاندەرەکانی ڕاژەی گشتی بەپێی دەستوور و یاسا بەرکارەکان.

دووەم: وەرگرتنی هەواڵدان و زانیاری و سکاڵا لەسەر گەندەڵی بەسەرجەم ڕێگە و ئامرازەکان و لەسەرجەم سەرچاوەکان و مامەڵەکردن لەگەڵ سەرجەم ئەو شتانەی ڕەدی دەکەنەوە لە نێوانیشیاندا هەواڵدانی بە درۆ (الاخبارات الكاذبة).

سێیەم: لێکۆڵینەوە لە تاوانەکانی گەندەڵی لەڕێگەی لێکۆڵەری سەر بە دەستە، لەژێر سەرپەرشتی دادوەرانی لێکۆڵینەوە بەپێی یاسای بنەماکانی دادگاییە سزاکارییەکان و، بەدواداچونیان و پاراستنی نهێنی ناسنامەی ئەوانەی هاوکارن بەپێی یاسا.

چوارەم: گەڕاندنەوەی ئەوانەی تۆمەتبارن بە تاوانی گەندەڵی کە بۆ دەرەوە ڕایان کردووە و، گەڕاندنەوەی مایە و سامان و داهاتەکانی گەندەڵی کە بە قاچاغ براونەتە دەرەوە بە هەماهەنگی و هاوکاریی لایەنە تایبەتمەندەکان.

پێنجەم: هاوکاریی نێودەوڵەتی لەبواری ڕێگەگرتن لە گەندەڵی و بەرەنگاربوونەوەی و ئاڵوگۆڕکردنی زانیاری لەسەر گەندەڵی و لێکۆڵینەوەی هاوبەش بەتایبەتی لە تاوانەکانی گەندەڵیی سنووربڕ بە هاوکاری و هەماهەنگیی لایەنە پەیوەندیدارەکان.

شەشەم: بڵاوکردنەوەی ڕۆشنبیری نیشتمانی بۆ گەشەپێدانی چەمکەکانی دەسپاکی و شەفافیەت و لێپرسینەوە و، پابەند بوون بە ستاندەرەکانی ڕاژەی گشتی و کارکردن لەگەڵ بەرپرسانی تایبەتمەند لە پێناوی دانانی پرۆگرامی خوێندنی نیشتمانی ، بۆ پتەوکردنی چەمکی دەسپاکی گشتی.

حەوتەم: دەرکردنی ڕێنمایی ڕێساکانی ڕەفتاری ئەرێنی وەزیفی بۆ روونکردنەوەی ستاندەرەکانی ڕاژەی گشتی و ڕەوشتەکانی کار کە پێویستە فەرمانبەرانی هەرێم پێیەوە پابەند بن

وەك مەرجێكی دامەزراندن و بەردەوام بوون لە ڕاژە و چاودێری كردنی مەودای پابەندبوون پێیەوە و، بە گوێرەی پێویست لە ماوەیەك بۆ ماوەیەكی تر هەموار دەكرێت.

هەشتەم:

1- دەركردنی ڕێنمایی دەرخستنی ئەستۆی دارایی بەپابەندكردنی ڕاسپێردراوان بە خزمەتی گشتی كە لەم یاسایەدا دەقیان لەسەر كراوە، كەوا بەرژەوەندییە داراییەكانی خۆیان و بەرژەوەندیەكانی هاوسەر و منداڵە دواكەوتەكانیان ئاشكرا بكەن و، لەماوەیەك بۆ ماوەیەكی تر هەمواردەكرێت بە گوێرەی ئەوەی دەستە بە گونجاوی دەیبینێت، بۆ دەستەبەركردنی ئەو مەبەستانەی لێی چاوەڕێ دەكرێت.

2- دەرخستنی بەرژەوەندییە داراییەكان زانیاری ورد لە خۆ دەگرێت دەربارەی ئەو شتانەی كەسی داواڵێكراو خاوەنیانە لە نێوانیشیاندا ئەو خانووبەرە و گوازراوە و داهاتە دارایی و ڕەسیدی لە بانكی و پشك و سەنەد و مافە مەعنەوییانەی لە ناوەوە و دەرەوەی هەرێم خاوەنیانە.

3- دەرخستنی بەرژەوەندییە داراییەكان هەر یەك لە مانەی خوارەوە دەگرێتەوە:

أـ سەرۆكی هەرێم و جێگرەكەی.

ب ـ سەرۆكی پەرلەمان و جێگر و سكرتێر و ئەندامەكان.

ج ـ سەرۆك وەزیران و جێگرەكەی.

د ـ وەزیرەكان و ئەوانەی بە پلەی وەزیرن و بریكاری وەزیرەكان.

هـ ـ سەرۆكی دەستەی دەسپاكی و جێگرەكەی و سەرجەم بەڕێوەبەرە گشتیەكانی دەستە و لێكۆڵەرەوەكانی.

وـ خاوەن پلە تایبەتەكان و بریكار و یاریدەدەرەكانیان.

زـ بەڕێوەبەری گشتی و یاریدەدەركانیان.

ح ـ دادوەر و ئەندامانی داواكاری گشتی و سەرپەرشتیارە دادوەرییەكان و لێكۆڵەرەكان.

ت ـ ئەفسەرانی پاسەوانی هەرێم و ئاسایشی ناوخۆ لە پلەی موقەدەم بەرە و سەرەوە و، ئەو ئەفسەر و مفەوەزانەی كاری لێكۆڵینەوە دەكەن.

ی ـ پارێزگار و سەرۆكی یەكە كارگێڕییەكان و سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنەكانی پارێزگا و قەزا و ناحیە و سەرۆكی شارەوانیەكان و ئەندامانی ئەنجومەنەكانی شارەوانی.

ك ـ هەر کەسێك پۆستێکی مەدەنی یان سەربازی هەبێت لەسەرەوە نـاوی نەهاتبـێ و دەسـتە بـە پێویستی بزانێ کەوا راپۆرتی دەرخستنی دارایی بیگرێتەوە ، بە پێـی رێنماییـەك کـە بـۆ ئـەم مەبەستە دەردەچێت.

4- دەستە بۆی هەیە راپۆرتی دەرخستنی ئەستۆی دارایی ئەوانەی حـوکم دەدرێـن بـە یـەکێك لـەو تاوانانەی کە لە بڕگەی (حەوتەم)ی ماددەی یەکەمی ئەم یاسایەدا هاتووە بڵاوبکاتـەوە و ڕێگـە بدات بەوەی جەماوەر و ڕاگەیاندن سەیریان بکەن یان کۆپیان بکەن.

نۆیەم:

1- دەستە بۆی هەیە فەرمانگەی پەیوەندیدار ڕاسـپێرێت بـە دەستکێشـانەوەی ئـەو فەرمانبـەرەی ملکەچی لێکۆڵینەوەیە بە پێی یاسای بەرزەفتەکردنی فەرمانبەرانی دەوڵەتی ژمارە (14)ی ساڵی 1991ی بەرکار لە هەرێمدا.

2- دەستە بۆی هەیە ئەو سەرپێچیانەی پەیوەستن بە ستاندەرەکانی ڕاژەی گشـتی رەوانـەی لایـەنی پەیوەندیدار بکات و، بۆی هەیە راسـپاردەی لەگـەڵ هـاوپێچ بکـات بـە گرتنەبـەری ڕێکـاریی بەرزەفتەکاری.

دەیەم:

1- دەستە هاوکاری دیوانی چاودێری دارایی هەرێم دەکات و، هەڵدەستێت بە چـاودێری وەرگـرتن و خەرجکردنی مایەکانی (أموال) هەرێم و رەفتارکردن پێیانەوە و ڕێگەی بەڕێوەبردن و دەرکردنـی راپۆرتی ناوبەناو دەربارەیانەوە.

2- دەستە هەڵدەستێت بە چاودێریکردنی ئاستی دەسپاکی بڕیار و کارە بەڕێکراوەکان یان ئەو کارانەی گیراونەتەبەر لە کەرتی گشتی و دەرکردنی راپۆرتی ناوبەناو دەربارەیان.

3- پێویستە لەسەر ئەو لایەنەی ملکەچی چاودێرییە لەسەر داوای دەستە و بەبێ دواکەوتن زانیاری و روونکردنەوە و نووسراو و بەڵگەنامە بەوانەی کە نهێنیشن پلەی نەدرکاندنیان هەر چـیەك بێـت پێشکەشی دەستە بکات و لەگەڵ هەر شتێکی تر کە دەسـتە بـۆ مەبەسـتەکانی چـاودێری بـە پێویستی بزانێت لێی بڕوانێت، بە پێی یاسا کارپێکراوەکان.

4- ئەوەی سەرپێچی حوكمەكانی بەندی (3)ی بڕگەی (دەیەم)ی ئەم ماددەیە بكات ئەوا سزا دەدرێت بە بەند كردن بۆ ماوەیەك كە لە (6) مانگ زیاتر نەبێت و، بە غەرامەیـەك كـە لـە (10) دە ملیۆن دینار زیاتر نەبێت، یان بە یەكێك لەم دوو سزایە.

5- دەستە دەسەڵاتی جوڵاندنی سكاڵای سزاكاری و بە دواداچوونی هەیە بە پێی بەندی (4)ی بڕگەی (دەیەم)ی ئەم ماددەیە.

یازدەم: پێشنیاركردنـی ئەو پـڕۆژە یاسایانەی دەكەونە بواری خۆپاراستن لە گەندەڵی یان بەرەنگاربوونەوەی .

دوازدەم: دەستە بۆی هەیە فەرمانگە و دامەزراوەكانی كەرتی گشتی پابەند بكات بە بڵاوكردنەوەی داتا یان زانیاری یان بەڵگەنامەی دیاریكراو لەسەر هەر كاروبارێك كەوا سەپاندنی شەفافیەتی تێدا بە پێویست بزانێ بە پێی چەند میكانیزم و رێسایەك كە دەستە دیارییان دەكات.

سێزدەم: جێبەجێكردنی رێوشوێن بۆ رێگەگرتن لە تێوەگلانی كەرتی تایبەت لە گەندەڵیدا وپتەوكردنی شەفافیەت لە قەوارەكانی كەرتی تایبەت و رێگری كردن لە ناكۆكی بەرژەوەندییەكان تیایاندا.

چواردەم: دەركردنی رێنمایی رێگەگرتن لە ناكۆكی بەرژەوەندیەكان لە هەرێمدا و چاودێریی پابەند بوون پێیەوە و دەست نیشان كردنی سەرپێچی كردنی حوكمەكانی و، دەركردنی راپۆرتی ناوبەناو دەربارەیانەوە.

پازدەم: دەستە بۆی هەیە كارێك بكات كە زەروری بێت لە بواری بەرەنگاربوونەوە و خۆپاراستن لە گەندەڵی.

ماددەی (7):

برگەی (یەكەم)ی ماددەی (شەشەم)ی یاساكە هەمواردەكرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

یەكەم: هەڵبژاردنی سەرۆكی دەستە لەلایەن پەرلەمانەوە دەبێت بە دەنگدانی نهێنی بە زۆرینەی (3/2) دوو لەسەر سێی ژمارەی ئەندامەكان لە نێو (3) سێ كاندیدا كە لیژنەیەكی پەرلەمانی كاندیدیان دەكات و، لە حاڵەتی سەرنەكەوتنی هیچ كام لەم كاندیدانە بە (3/2) دوو لەسەر سێی دەنگەكانی ئەندامانی پەرلەمان ئەوە هەڵبژاردن لە نێوان ئەو دوو كاندیدە دووبارە دەكرێتەوە، كە زۆرینەی دەنگەكانیان بە دەست هێناوە ، ئەوەی كە زۆرینە بە دەست

دەهێنێت ئەوە بە سەرکەوتوو دادەنرێت و، ئەو کەسەی هەڵدەبژێردرێت بە مەرسومێکی هەرێمی بە پلەی وەزیر دادەمەزرێت.

ماددەی (8):

برگەی (پێنجەم و شەشەم)ی ماددەی (حەوتەم) لە یاساکە هەمواردەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

پێنجەم: پەرلەمان بۆی هەیە پرساندنی سەرۆکی دەستە بکات، بە پێی رێکارەکانی پرساندنی وەزیرەکان ، سەرۆك بە بڕیاری پەرلەمان بە زۆرینەی (3/2) دوو لەسەر سێی ئەندامەکانی لە یەکێك لەو حاڵەتانەی خوارەوە لە پۆستەکەی لادەبرێت:

1- ئەگەر بڕیارێکی دادگەریی بنبڕ دەربچێت بە تاوانبارکردنی بە ئەنجامدانی تاوانێکی بە ئەنقەست یان کەتنێکی ئابڕووبەر.

2- ئەگەر درێغی یان کەمتەرخەمی گەورە لە ئەنجامدانی کارو ئەرکەکانی بسەلمێنرێت.

3- خراپ بەکارهێنانی دەسەڵاتەکانی.

شەشەم: بڕیاری لابردنی سەرۆك لە پۆستەکەی لە هەردوو حاڵەتی (2، 3) لە بڕگەی پێنجەمی ئەم ماددەیە، لەسەر راسپاردەی لیژنەیەکی لێکۆڵینەوە دەردەکرێت، کە بە بڕیاری پەرلەمان بە زۆرینەی (3/2) دوو لەسەر سێی ئەندامەکانی ، بە سەرۆکایەتی سەرۆکی دادگای تەمییزی هەرێم و ئەندامێتی (2) دوو لە پێشکەوتووترین ئەندامانی دادگا پێك دەهێنرێت.

ماددەی (9):

(4) بەند ڕیزبەندی (6، 7، 8 و 9) بۆ بڕگەی (دووەمی) ماددەی (نۆیەم)ی یاساکە زێدە دەکرێن و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێنەوە:

6- کردنەوەی لقی دەستە لە پارێزگا و ئیدارەکانی هەرێم بەو مەرجەی هەر لقێك لەلایەن بەڕێوەبەرێکی گشتی بەڕێوە ببرێت کەوا بەلای کەم هەڵگری بڕوانامەی زانکۆیی بەرایی بێت.

7- دامەزراندنی ئەکادیمیایەك بۆ بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی لە ئاستی بەڕێوەبەرایەتیدا و، ئەرکی بونیاتنانی تواناکان، راهێنان، بڵاوکردنەوەی چەمکەکانی دەسپاکی و لێپرسینەوە و شەفافیەت و بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی لە ئەستۆ بگرێت.

8- پێشنیارکردنی بودجەی دەستە و رەزامەندی دەربڕین لەسەر خەرجیەکانی.

9- ئەنجومەنی دەستە بۆی هەیە بەڕێوەبەرایەتی و بەش و هۆبە بەگوێرەی پێداویستییەکانی کار بهێنێتە کایەوە، یان لێکیان بدات ، یان هەڵیان بوەشێنێتەوە.

ماددەی (10):

ماددەی (دەیەم)ی یاساکە هەموار دەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

سەرۆك ئەم دەسەڵاتانەی خوارەوە پیادە دەکات:

یەکەم: بەڕێوەبردن و راگیرکردنی کارەکانی دەستە و مسۆگەرکردنی بە ئەنجام گەیاندنی ئەرکەکانی لە سنووری یاسادا بەو جۆرەی بەدیهێنانی ئامانجەکانی مسۆگەر دەکات.

دووەم: دامەزراندن و بەرزکردنەوە و بەرزەفتەکردنی فەرمانبەرانی دەستە بەپێی یاسا کارپێکراوەکان.

سێیەم: داواکردنی دابینکردنی لێکۆڵەرەوەی دادی بۆ دەستە لە لایەنی پەیوەندیدار .

چوارەم: پێشکەشکردنی راپۆرتی ناوبەناو بۆ پەرلەمان هەر شەش مانگ جارێك یان هەر کاتێك پێویست بکات کە چالاکیەکانی دەستە و پوختەیەك لەسەر ئەو کێشانەی لێکۆڵینەوەیان لێکراوە و ئەوانەی پارێزراون یان داخراون و، ئەوانەی رەوانەی دادگا تایبەتمەندەکان کراون لە خۆ بگرێت و دەستە لە پێگەی ئەلیکترۆنی خۆی بلاویان دەکاتەوە و دەیخاتە بەردەستی ئامرازە جۆراوجۆرەکانی راگەیاندن.

پێنجەم: دەرکردنی ئەو رێنماییانەی لەم یاسایەدا دەقیان لەسەر کراوە.

شەشەم: هەڵسان بە کارو ئەرکەکان و پیادەکردنی ئەو دەسەڵاتانەی ئەم یاسایە یان هەر یاسایەکی بەرکاری تر دەقیان لەسەر دەکات.

ماددەی (11):

ماددەی (یازدەم)ی یاساکە هەمواردەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

یەکەم: سەرۆکی دەستە جێگرێکی دەبێت بە پلەی بریکاری وەزارەت بە هەمان مەرجەکانی سەرۆك و، بە مەرسومی هەرێمی دادمەزرێت پاش کاندیدکردنی لەلایەن ئەنجومەنی دەستەوە و، لە کاتی ئامادەنەبوونی سەرۆك بە هەر هۆیەك بێت جێگای دەگرێتەوە و گشت دەسەڵاتەکانیشی پیادە دەکات.

دووەم: سەرۆکی دەستە بۆی هەیە هەندێك دەسەڵاتەکانی تەخویل بکات بۆ جێگرەکەی یان بەڕێوەبەرە گشتییەکان.

سێیەم: جێگری سەرۆکی دەستە یان هەر یەکێك لە بەڕێوەبەرە گشتیەکانی دەستە لە پۆستەکانیان بە مەرسومێکی هەرێمی لادەبرێت لەسەر راسپاردەی سەرۆکی دەستە کە پاڵپشت بێت بە کاری لیژنەیەکی لێکۆڵینەوە کەوا سەرۆکی دەستە بۆ ئەم مەبەستە پێکی دەهێنێت.

ماددەی (12):

ماددەی (دوازدەم)ی یاساکە هەمواردەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

دەستە پێکدێت لە:

یەکەم: فەرمانگەی لێکۆڵینەوەکان: بەڕێوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات کەوا بەلای کەم هەڵگری بڕوانامەی زانکۆیی بەرایی بێت لە یاسا و خاوەنی شارەزایی بێت لە بواری پسپۆڕی خۆی کە (10) دە ساڵ کەمتر نەبێت و، چەند بەڕێوەبەرایەتیەکی لێکۆڵینەوە پێیەوە دەبەسترێتەوە کەوا بە فەرمانی سەرۆکی دەستە دەکرێنەوە لە هەر پارێزگایەك لە پارێزگایەکانی هەرێم و، ئەم ئەرکانە لە ئەستۆ دەگرێت:

1- ئاشکراکردنی حاڵەتەکانی گەندەڵی و، کۆکردنەوەی زانیاری دەربارەیان بە پشت بەستن بە دەزگا هونەرییەکان.

2-وەرگرتنی هەواڵدان و زانیاری و سکاڵاکانی گەندەڵی و لێکۆڵینەوە لە تاوانەکانی گەندەڵی .

3- هاوکاری کردن لە بواری چاودێریی خەرجکردن و وەرگرتن و رەفتارکردن بە مایەکانی هەرێم و رێگەکانی بەڕێوەبردنی

4- هێنانەوەی ئەو تۆمەتبارانەی بۆ دەرەوە رایان کردووە و، گەڕاندنەوەی ئەو مایە و سامانانەی بۆ دەرەوە رفێندراون.

5-ئاڵوگۆڕکردنی زانیاری و لێکۆڵینەوەی هاوبەشی نێودەوڵەتی.

دووەم: فەرمانگەی یاسایی: بەڕێوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات کەوا بەلای کەم هەڵگری بڕوانامەی زانکۆیی بەرایی بێت لە یاسا و خاوەنی شارەزایی بێت لە بواری پسپۆڕی خۆی کە لە (10) ساڵ کەمتر نەبێت و بەم ئەرکانەی خوارەوە هەڵدەستێت:

1- پێشکەشکردنی بیروڕا و راوێژ لە پرسە یاساییەکان کەوا دەخرێنە بەردەم دەستە و، نوێنەرایەتی کردنی دەستە لەو دەعوایانەی لەسەری بەرز دەکرێتەوە بە بریکاریی فەرمی کە لە سەرۆکی دەستەوە دەرکرابێت.

2- مورافعەعەکردن لەبەردەم دادگا تایبەتمەندەکان لەوەی پەیوەستە بە تاوانەکانی گەندەڵی یان پێداچوونەوەی رێگەکانی تانەلێدان دەربارەیانەوە.

3- نوێنەرایەتی کردنی دەستە لەو لیژنەی لێکۆڵینەوانەی لەسەر داواکاریی دەستە پێکهێنراون .

4- ئامادەکردنی لێکۆڵینەوە و توێژینەوەی یاسایی تایبەت بە یاساکانی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی و رێککەوتننامە نێودەوڵەتیەکانی ئەم بوارە.

5- پێشکەشکردن و داواکردنی یارمەتی یاسایی نێودەوڵەتیی ئاڵوگۆڕکراو.

6- چاودێری لەسەر دەسپاکیی بڕیار و کارەکانی کەرتی گشتی.

7- دانانی رێنمایی رێگەگرتن لە ناکۆکی بەرژەوندییەکان لە هەرێمدا.

8- گرتنەبەری رێکار بۆ چاودێریی ئاستی دەسپاکی بڕیار و کارەکانی کەرتی گشتی و دەرکردنی راپۆرتی ناوبەناو لەم بارەیەوە.

9- ئامادەکردنی پێشنیار و پرۆژە یاسا لە بواری نەهێشتنی گەندەڵی و بەرەنگاربوونەوەی .

سێیەم: فەرمانگەی خۆپاراستن و شەفافیەت: بەرێوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات کەوا بەلای کەم هەڵگری بڕوانامەی زانکۆیی بەرایی بێت و خاوەن شارەزایی بێت لە بواری پسپۆڕی خۆی کە لە (10) دە ساڵ کەمتر نەبێت و، ئەم ئەرکانەی خوارەوە لە ئەستۆ دەگرێت.

1- وەرگرتنی دەرخستەکانی بەرژەوەندییە داراییەکان و مامەڵەکردن لەگەڵ ئەو زانیارییانەی تیایاندا هاتوون و، گەڕان بەدوای ڕاستیەکانی و، بەدواداچوونی ئەوانەی دواکەوتوون لە پێشکەشکردنی، چاودێریکردنی زێدەبوونی مایەی ئەوانەی داواکراون دەرخستەی بەرژەوەندییە داراییەکان پێشکەش بکەن و گرتنەبەری رێکاری یاسایی دەرهەق بەوەی دەسەلمێنرێت کەوا زێدەبوونێکی گەورە لە سامانی یان سامانی هاوسەری یان یەکێك لە منداڵە دواکەوتەکانی بوونی هەیە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

2- هاوکاری کردن لەگەڵ رێکخراوە ناحکومیەکان و کۆمەڵگەی مەدەنی و راگەیاندن لە جێبەجێکردنی رێوشوێنی هاوبەش بۆ رێگەگرتن لە گەندەڵی و بەرەنگاربوونەوەی.

3- گەشەپێدان و پێشخستنی پەیوەندییەکان لەگەڵ ئەو لایەنانەی هاوشێوەن .

4- بەڕێوەبردنی پرۆگرامەکانی راهێنان و ئەنجامدانی کۆنگرە بە هاوکاری وەزارەت و لایەنە تایبەتمەندەکان و دامەزراوەکانی کەرتی تایبەت.

5-بڵاوکردنەوەی رۆشنبیری دەسپاکی و شەفافیەت و لێپرسینەوە و پابەند بوون بە ستاندەرەکانی راژەی گشتی.

6-هاوکاری کردن لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان بۆ دانانی پرۆگرامی خوێندنی نیشتمانی بۆ پتەوکردنی دەسپاکی و بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی.

7-دانانی رێنمایی رێساکانی رەفتاری پیشەیی و چاودێریکرنی پابەند بوون پێیەوە و، جەخت کردنەوەی لەسەری.

8-دانانی رێنمایی دەرخستنی ئەستۆی دارایی.

9-دانانی پێڕەو و میکانیزم و رێسای بڵاوکردنەوەی زۆرەملێی داتا و زانیاری و بەڵگەنامەکان.

10-دانان و جێبەجێکردنی رێوشوێنی رێگەگرتن لە گەندەڵی و بەرەنگاربوونەوەی و پتەوکردنی شەفافیەت و رێگەگرتن لە ناکۆکی بەرژەوەندییەکان لە کەرتی تایبەتدا.

11- بەدواداچوون و گەڕان بە دوای راستیەکاندا دەربارەی ناکۆکی بەرژەوەندییەکان لە کەرتی گشتیدا و دەرکردنی راپۆرتی ناوبەناو دەربارەیانەوە.

چوارەم: فەرمانگەی کاروباری کارگێڕی و دارایی: بەڕێوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات کەوا بەلای کەم هەڵگری بڕوانامەی زانکۆیی بەرایی بێت و خاوەن شارەزایی بێت لە بواری پسپۆڕی خۆی کە لە (10) دە ساڵ کەمتر نەبێت و هەڵدەستێت بە ئەرکەکانی بەڕێوەبردنی سەرچاوە مرۆییەکان و دابینکردنی راهێنانی پێویست و بونیاتنانی تواناکان.

پێنجەم: بەڕێوەبەرە گشتیەکان بە مەرسومێکی هەرێمی پاش کاندیدکردنیان لەلایەن سەرۆکی دەستەوە دادەمەزرێن.

شەشەم: نووسینگەی سەرۆکی دەستە: فەرمانبەرێك بە پلەی بەڕێوەبەر سەرۆکایەتی دەکات کە بەلای کەم هەڵگری بڕوانامەی زانکۆیی بەرایی بێت.

ماددەی (13):

بڕگەی (یەکەم) لە ماددەی (سێزدەم)ی یاساکە هەمواردەکرێت و (3) بڕگەش بە ریزبەندی (سێیەم، چوارەم و پێنجەم) بۆ ماددەکە زێدە دەکرێن و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

یەکەم: لێکۆڵەرەکانی دەستە دەسەڵاتی لێکۆڵەریان هەیە بەو پێیەی لە یاسای بنەماکانی دادگاییە سزاکارییەکانی بەرکار لە هەرێمدا دەقیان لەسەر کراوە و دەسەڵاتیان هەیە بڕواننە نووسراو و بەڵگەنامە فەرمییەکان بەوانەی نهێنیشن و پلەی پەنهانیان هەر چیەك بێت و، پێویستە کاری چونە ژوورەوەیان بۆ فەرمانگەی پەیوەندار لەگەڵ ئەو ئامێرانەی سروشتی کارەکانیان پێویستی

دەکات ئاسان بکرێت و پاراستنیان دابین بکرێت و نابێت ئەو ئامێرانەی پەیوەستن بە کارەکانیانەوە لێیان بسەندرێت.

سێیەم: لێکۆڵەرەوەکانی دەستە هەمان دەسەڵات و ماف و ئیمتیازاتی لێکۆڵەرییان دەبێت ، بەپێی یاسای بنەماکانی دادگاییە سزاکارییەکان، سەرباری دەرماڵەی تایبەت و ئیمتیازاتی بەخشراو وەك فەرمانبەرانی دەستە.

چوارەم:

1- دەستە بە بڕیاری سەرۆکەکەی بۆی هەیە هەواڵدان یان زانیاری یان سکاڵا بەبێ ئەوەی بیانخاتە بەردەم دادوەری لێکۆڵینەوە بپارێزێت ئەگەر هێماکردن بەبوونی تاوان لەخۆ نەگرێت یان ئەگەر لای دەستە بە گەڕان و لێکۆڵینەوەی بەرایی سەلمێندرا کەوا هەواڵدانەکە دروست نیە یان درۆیە.

2- دادوەری لێکۆڵینەوە یان ئەندامی داواکاری گشتی تایبەتمەند بۆی هەیە داوای هەر دۆسیەیەکی پارێزراو بکات بەپێی بەندی (1)ی ئەم برگەیە بۆ گرتنەبەری ئەوەی بە گونجاوی دەزانێت دەربارەیەوە بەپێی حوکمەکانی یاسا.

پێنجەم:

1- ئەوەی حوکم بدرێت لەسەر تاوانێکی گەندەڵی بە ئەنقەست ئەوا لێهاتوویی وەرگرتنی وەزیفەی گشتی لە دەست دەدات و کەرتی گشتی بۆی نیە وەك بەڵێندەر یان هێنەری خزمەتگوزاری یان کەلوپەل گرێبەستی لەگەڵدا بکات.

2- ئەو فەرمانبەرەی حوکمی تاوانبارکردنی بە تاوانێکی گەندەڵی بە ئەنقەست دەدرێت ئەوا بە گەیشتنی حوکمەکە بە پلەی بنبڕ دەسبەجێ بە دەرکراو (عزل) لە وەزیفەکەی دادەنرێت.

ماددەی (14):

برگەی (دووەم) لە ماددەی (چواردەم)ی یاساکە هەمواردەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

دووەم: بەپێی ئەوەی لەسەرەوەدا هاتووە هەر زێدەبوونێکی گەورە لە ساماندا لە دوای وەرگرتنی وەزیفەی گشتی یان ڕاسپاردنی گشتی یان سیفەت ، یان لە سامانی هاوسەری یان یەکێك لەو مندالە دواکەوتەکانی بێتە ئارا، کاتێك لەگەڵ داهاتە ڕەواکانیان نەگونجێت و دەستەوەستان بێت لە هۆ دەرخستنی بە هۆکارێکی شیاو، ئەوا بە ئیستغلال دادەنرێت.

ماددەی (15):

ماددەی (پازدەم)ی یاساکە هەڵدەوەشێندرێتەوە و ئەمەی خوارەوە جێی دەگرێتەوە:

هەر کەسێك بۆ خۆی یان غەیری خۆی دەسکەوتێکی ناڕەوای دەست بکەوێت ئەوا سزا دەدرێت بە بەندکردن یان زیندانییکردن بۆ ماوەیەك لە (7) حەوت ساڵ زیاتر نەبێت و، بە غەرامەیەك یەکسان بێت لەگەڵ دەسکەوتە ناڕەواکەی و، دەسبەسەرداگرتنی ئەم دەسکەوتەی.

ماددەی (16):

ماددەی (حەڤدەم)ی یاساکە هەمواردەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

یەکەم: نەمانی دەعوای سزاکاری بەهۆی مردن نابێتە ڕێگر لەبەردەم گەڕاندنەوەی دەسکەوتە ناڕەواکە بە حوکمی دادگای تایبەتمەند لەسەر داوای دەستە لە ماوەی (3) سێ ساڵ لە ڕێکەوتی مردنەکە و، لە مایەی میراتگرەکانی بە گوێرەی سوود وەرگرتنی هەر یەکێکیان لەو دەستکەوتە ناڕەوایە وەردەگرێتەوە.

دووەم: پێویستە لەسەر دادگای تایبەتمەند لە بەرامبەر میراتگرەکانی کە سوودیان لە دەستکەوتە ناڕەوایەکە بینیوە بڕیار بدات بە حوکمی گەڕاندنەوەکە لە مایەی هەر یەکێکیان بەو بڕەی سوودی لێ دیوە.

ماددەی (17):

ماددەی (هەژدەم)ی یاسای دەستە هەمواردەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

بەشداربوو لە تاوانی دەسکەوتی ناڕەوا لە سزادان دەبووردرێت ئەگەر هەڵسا بە ئاگادارکردنەوەی دەسەڵاتە تایبەتمەندەکان لە تاوانەکە بەر لە ئاشکرابوونی ، یان هاوکار بوو لە گەڕان و لێکۆڵینەوە لە ئاشکراکردنی، یان ئەو مایانەی لێیەوە وەدەست هاتوون ئاشکرا بکات و بگەڕێندرێتەوە و، حوکمی ئەم ماددەیە پێویستبوونی حوکمدان لەسەر بە گەڕاندنەوە پێشێل ناکات.

ماددەی (18):

ماددەی (نۆزدەم)ی یاساکە هەمواردەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

هەر داوالێکراوێك بە پێشکەشکردنی ئاشکراکردنی بەرژەوەندییە داراییەکانی بە ئەنقەست یەکێك لەم کردەوانەی خوارەوە ئەنجام بدات ئەوا بە بەندکردن بۆ ماوەیەك لە (3) سێ مانگ زیاتر نەبێت و بە غەرامەیەك لە (3) سێ ملیۆن دینار کەمتر نەبێت و لە (100) سەد ملیۆن دینار زیاتر نەبێت یان بەیەکێك لەم دوو سزایە، سزا دەدرێت:

یەکەم: دواکەوتن لە پێشکەشکردنی راپۆرتی دەرخستەی بەرژەوەندییە داراییەکانی بۆ ماوەیەکی زیاتر لە (3) سێ مانگ لەو ماوانەی لەلایەن دەستەوە دیاری کراون.

دووەم: پێدانی داتای نادروستی کاریگەر لە راپۆرتی دەرخستەی بەرژەوەندییە داراییەکانی.

سێیەم: باس نەکردنی بەرژەوەندی یان ئەو مایەی خاوەنیانە یان هی هاوسەرەکەیەتی یان هی یەکێك لە منداڵە دواکەوتەکانیەتی لە دەرخستنی بەرژەوەندییە داراییەکانی.

ماددەی (19):

دەقی ماددەی (بیست و یەك)ی یاساکە دەبێتە بڕگەی (یەکەم) و بڕگەیەکیشی بە ریزبەندی (دووەم) بۆ زیاد دەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

دووەم: ئەنجومەنی دەستە بۆی هەیە پێشخستن (قدم) بۆ ماوەی (6) شەش مانگ بداتە ئەو فەرمانبەرانەی هەوڵی بەرچاو دەبینن، یان ئەنجامی ئاست بەرز بەدەست دەهێنن.

ماددەی (20):

ماددەی (بیست و چوار)ی یاساکە هەمواردەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

یەکەم: دەستە پێڕەوێکی تایبەت بە پاراستنی گەواهیدەر و هەواڵدەر و قوربانی و شارەزایان دادەنێت و، پێرەوی هاندانی جەماوەر و ڕاگەیاندن و کۆمەڵگەی مەدەنی و تۆمەتباران لە هاوکاری کردن لەگەڵ دەستەدا دادەنێت و، تەخویل دەکرێت بە دەسەڵاتی جێبەجێکردن و خەرجکردن لەسەریدا.

دووەم: سەرۆکی دەستە بۆی هەیە رێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

ماددەی (21):

ماددەی (بیست و پێنج)ی یاساکە هەڵدەوەشێتەوە.

ماددەی (22):

کار بە دەقی هیچ یاسایەك یان بڕیارێك ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکۆك بێت.

ماددەی (23):

پێویستە لایەنی پەیوەندیدار حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکات.

ماددەی (24):

ئەم یاسایە لە رۆژی بڵاوکردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێت.

مسعود بارزانی
سەرۆکی هەرێمی کوردستان ـ عێراق

هەولێر
2015/5/17

هۆیەکانی دەرچواندن

بۆ مسۆگەرکردنی زیاتری سەربەخۆیی دەستەی دەسپاکی هەرێمی کوردستان ـ عێراق و، لە پێناوی پشتگیری کردنی دەسەڵاتەکانی و، بۆ چەسپاندن و بەهێزکردنی رێکارەکانی رێگەگرتن لە گەندەڵی و بەرەنگاربوونەوەی و، بڵاوکردنەوەی چەمکی دەسپاکی و شەفافیەت و لێپرسینەوە لە دەزگاکانی کەرتی گشتی و تایبەت، ئەم یاسایە دانرا.

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

هەرێمی کوردستانی عێراق
سەرۆکایەتی هەرێم
سەرۆک

بەناوی گەلەوە
بڕیاری ژمارە (9)ی ساڵی 2015

بەپێی ئەو دەسەڵاتەی لە بڕگەی (1)ی ماددەی (10)ی یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان – عێراق ژمارە (1)ی ساڵی 2005ی هەموارکراو پێمان دراوە، بە پاڵپشتی ئەو یاساکارییەی پەرلەمانی کوردستان – عێراق کردویەتی لە دانیشتنی ژمارە (9) لە 21/ 4/2015 بریارماندا بەدەرکردنی:

یاسای ژمارە (5)ی ساڵی 2015
یاسای پاراستنی مافی پێکهاتەکان لە کوردستان ـ عێراق
بەشی یەکەم

ماددەی (1):

مەبەستی ئەم یاسایە لەم دەستەواژە و زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە: